

Universiteit
Leiden
The Netherlands

De Provinciale Statenverkiezingen: de verkiezingen die dikwijls over het hoofd worden gezien

Blom, Marije

Citation

Blom, M. (2022). *De Provinciale Statenverkiezingen: de verkiezingen die dikwijls over het hoofd worden gezien*.

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [License to inclusion and publication of a Bachelor or Master thesis in the Leiden University Student Repository](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3512555>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

De Provinciale Statenverkiezingen: de verkiezingen die dikwijls over het hoofd worden gezien

Marije Blom

S2204983

Bachelor Project

Universiteit Leiden

The Netherlands

BSc Politicologie

Faculteit Sociale Wetenschappen

Docent: Dr. M. Nagtzaam

Woordenaantal: 7512

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Theoretisch kader	5
<i>Tweedeordeverkiezingen</i>	5
<i>De Provinciale Statenverkiezingen</i>	5
<i>Afstraffen van regeringspartijen</i>	8
<i>Interesse van de kiezer</i>	8
<i>Vertrouwen in de Nederlandse overheid</i>	10
Methode van het onderzoek	11
Analyse en resultaten	14
Conclusie en reflectie	21
Literatuurlijst	24

Inleiding

In Nederland heeft iedereen boven de achttien jaar het recht om te stemmen. Dit geldt niet alleen voor de Tweede Kamerverkiezingen, maar ook voor Europese of Gemeenteraadsverkiezingen (Kiesraad, 2022; Rijksoverheid, 2022). De meeste aandacht gaat over het algemeen naar de verkiezingen van de Tweede Kamer, met daarbij de gedachte dat die het meeste invloed hebben op ons dagelijks leven (Lelieveldt & van der Does, 2014). De kiezer acht het belang van deze verkiezingen groter dan die van andere niveaus (Reif & Schmitt, 1980) en de opkomst hierbij is dan ook het hoogst van allemaal (Parlement.com, 2022; Sipma, Lubbers, Van der Meer, Spierings & Jacobs, 2021). Er wordt minder aandacht besteed aan bijvoorbeeld regionale verkiezingen en de opkomst ligt bij die verkiezingen ook een stuk lager (Parlement.com, 2022). Het lijkt er dus op dat regionale verkiezingen van minder groot belang zijn. Daarom worden dit soort verkiezingen tweededordeverkiezingen genoemd. Het valt op dat onderzoeken naar tweededordeverkiezingen voornamelijk gericht zijn op verkiezingen op lokaal niveau, zoals de Gemeenteraadsverkiezingen (Lefevere & van Aelst, 2014; Lelieveldt & van der Does, 2014). Dit roept de vraag op of de conclusies die worden getrokken over het lokale niveau door te trekken zijn op het regionale. Wanneer er naar dat laatste niveau wordt gekeken, valt een groot gebrek aan wetenschappelijk onderzoek op. In Nederland zijn de regionale verkiezingen de Provinciale Statenverkiezingen. Een erg onderbelicht aspect van ons kiesstelsel, zo ook volgens Binnema en Vollaard (2019), en daarmee wetenschappelijk relevant om verder op in te gaan in dit onderzoek.

De provinciale politiek mag dan wel verder weg staan van de kiezer dan het gemeentelijk niveau, maar het vormt de brug tussen de verschillende bestuurlijke entiteiten in Nederland (Andeweg & Irwin, 2002). Hiermee heeft het provinciale bestuur een vitale functie in bestuurlijk Nederland: het houdt de boel bij elkaar. Het provinciale niveau trekt echter weinig aandacht. Doordat politiek op het nationale niveau het meest voorbij komt in het landelijke nieuws en op sociale mediakanalen, gaat hier automatisch de meeste aandacht naar uit. Ook wanneer er Provinciale Statenverkiezingen zijn, zal de aandacht eerder uitgaan naar wat voor invloed mogelijke uitslagen hebben op de nationale politiek. Bijvoorbeeld of de regeringspartijen een meerderheid zullen behouden in de Eerste Kamer of niet (Trouw, 2019). De opkomst bij deze verkiezingen stagneert al jaren, wat onder andere bij provinciebesturen tot bezorgdheid leidt (Binnema & Vollaard, 2019, p. 71). Dit betekent echter niet dat de provinciale overheid minder invloedrijk is geworden. Deze verkiezingen zijn namelijk van groter belang dan de kiezer

doorheeft. Bijna 29% van de kiesgerechtigden geeft bijvoorbeeld aan dat zij niet wisten dat de Provinciale Staten de Eerste Kamer verkiest. Het blijkt dat wanneer kiezers hier wel van op de hoogte zijn, de kans veel groter is dat zij op komen dagen bij de verkiezingen (Vollaard, Binnema, Denters & Jansen, 2021, p. 9). De Provinciale Staten kiezen namelijk hun gedelegeerden voor de Eerste Kamer. Het is onder andere de rol van de Eerste Kamer om de Tweede Kamer te controleren. Door deze functie heeft zij een belangrijk aandeel in ons democratisch bestel. Het is dan ook maatschappelijk relevant om dieper in te zoomen op deze verkiezingen.

Men vraagt zich af wat nog meer een oorzaak kan zijn voor de stagnerende opkomst bij de Provinciale Statenverkiezingen. Wat trekt de kiezer juist wel of niet naar de stembus? In dit onderzoek zal hier verder naar worden gekeken door specifiek te kijken naar de kiezers die wel stemmen en niet naar de mensen die thuisblijven. De keuze om thuisblijvers te negeren in dit onderzoek en te focussen op de mensen die wel stemmen is gemaakt, omdat die kennis relevant kan zijn voor het motiveren van de thuisblijvers.

Specifiek zal er worden gekeken naar de invloed van nationale politieke aangelegenheden en algemene interesses van de kiezer in nieuws en politiek. Het weinige onderzoek dat is gedaan naar Provinciale Statenverkiezingen, kijkt vooral naar wat voor invloed provinciale factoren hebben op de motivatie van de kiezer (Vollaard, Binnema, Denters & Jansen, 2021). Uit verschillende onderzoeken blijkt echter dat er bij deze verkiezingen sprake is van nationalisering (Reif & Schmitt, 1980; Vollaard, Binnema, Denters & Jansen, 2021). Om deze reden zal er in dit onderzoek worden gekeken naar de invloed van nationale factoren. Hierin verschilt dit onderzoek van voorgaande onderzoeken en zal het een aanvulling zijn op bestaande literatuur over de motivatie van kiezers om te gaan stemmen bij de Provinciale Statenverkiezingen. De onderzoeksvraag luidt ‘In hoeverre hebben nationale factoren invloed op de motivatie van de kiezer om te gaan stemmen bij de Provinciale Statenverkiezingen?’. De relatie tussen deze factoren en of de kiezer wel of niet heeft gestemd in 2019 zal in kaart worden gebracht door een meervoudige logistische regressieanalyse uit te voeren en deze te toetsen aan de opgestelde hypothesen.

Theoretisch kader

Zoals in de inleiding genoemd, behoren de Provinciale Statenverkiezingen tot tweedeordeverkiezingen. Bij dit type verkiezingen is het meeste onderzoek echter gedaan naar lokale verkiezingen, bijvoorbeeld door Otjes (2020), van Heelsum en Tillie (2006) en Lelieveldt en van der Does (2014). Er is maar een beperkt aantal onderzoeken te vinden naar de Provinciale Statenverkiezingen. Wel komt al snel duidelijk naar voren dat het regionale niveau tot de tweedeordeverkiezingen behoort (Binnema & Vollaard, 2021, p. 434). Regionale verkiezingen zijn volgens kiezers van klein belang en maar 3% noemt de provincie als overheid met de grootste invloed op hun dagelijks leven (Vollaard, Binnema, Denters & Jansen, 2021, p. 13).

Tweedeordeverkiezingen

Met tweedeordeverkiezingen wordt geduid op verkiezingen die van minder groot belang zijn dan eersteordeverkiezingen, de nationale verkiezingen (Norris, Reif & Schmitt, 1997). Bij de tweede orde betreft het verkiezingen van een bestuursniveau dat onder het nationale niveau ligt, zoals lokale en regionale, maar betreft het ook supranationale verkiezingen, zoals de Europese Verkiezingen (Lelieveldt & van der Does, 2014). Deze niveaus worden minder belangrijk geacht dan het nationale niveau, maar worden bij de verkiezingen wel beïnvloed door partijen van het nationale niveau (Norris, Reif & Schmitt, 1997). Volgens Lelieveldt en van der Does (2014) is het echter niet zo dat alle niet-nationale verkiezingen meteen onder de tweede orde vallen. Volgens hen zou er nog een niveau tussen de eerste en tweede orde zitten en komen bijvoorbeeld gemeenteraadsverkiezingen eerder op één en drie kwart (Lelieveldt & van der Does; Lefevere & van Aelst, 2014). Regionale en supranationale vallen wel onder de tweede orde.

De Provinciale Statenverkiezingen

Nederland heeft twaalf provincies, allemaal met een eigen bestuur. Deze besturen zijn de Provinciale Staten en worden tegelijk verkozen (Binnema & Vollaard, 2021). Lang werd het provinciebestuur als louter een bestuurlijk orgaan gezien en niet als politiek orgaan. Men had het idee dat het provinciebestuur weinig te maken had met politieke keuzes en beleidskeuzes. Nadat de opkomstplicht werd afgeschaft in 1970 daalde de opkomst bij de verkiezingen dan ook enorm (Binnema & Vollaard, 2019, p. 72). De opkomst bij de verkiezing daalde van 94,6% bij de laatste

verkiezing van vóór 1970 naar 68,9% bij de verkiezingen in 1970. De daaropvolgende jaren was er enig herstel te zien, maar die lijn zette zich niet door. In de jaren '90 zette een nieuwe daling in. Sindsdien is er een stagnering te zien en ligt de opkomst standaard tussen de 50 en 60% (Binnema & Vollaard, 2021, p. 80). Er is een groot verschil ontstaan tussen het nationale niveau en de andere verkiezingsniveaus als gevolg van de afschaffing van de opkomstplicht. Er bestaan verschillende theorieën over de oorzaak hiervan. Een van deze theorieën heeft te maken met de functie van het provinciale bestuur. Voorheen zag men het provinciebestuur namelijk alleen als bestuurlijk orgaan en niet als politiek orgaan. Dit veranderde toen het provinciebestuur een nieuwe functie kreeg als kiescollege voor de Eerste Kamer. Het kiezen van senatoren voor de Eerste Kamer vindt twee maanden na de Provinciale Statenverkiezingen plaats. Naast het belang van de controlerende functie van de Eerste Kamer beïnvloeden deze verkiezingen ook de parlementaire steun voor de regeringscoalitie (Binnema & Vollaard, 2021). Een theorie over de oorzaak van het verschil in opkomst tussen de verkiezingsniveaus is dat de functie van het provinciebestuur als kiescollege voor de Eerste Kamer voorheen kiezers mobiliseerde, maar dat de mobiliserende werking onderhand is verminderd (Binnema & Vollaard, 2019, p. 81). Een andere theorie is dat het middenbestuur vrij onbekend is voor veel inwoners (Binnema & Vollaard, 2021).

De laatste Provinciale Statenverkiezingen vonden plaats in 2019. Hierbij was het opkomstpercentage 56,2%, het hoogste percentage sinds 1987. Dat jaar was Forum voor Democratie de grote winnaar (Binnema & Vollaard, 2021).

Een aspect dat heel duidelijk naar voren komt in onderzoek naar regionale verkiezingen is dat deze vaak overschaduwd worden door de nationale politieke situatie. Wat opvalt, is dat partijprogramma's voor de Provinciale Statenverkiezingen vaak beïnvloed zijn door problemen en oplossingen die op landelijk niveau spelen (Reif & Schmitt, 1980). In de partijkeuze van inwoners bij de Provinciale Statenverkiezingen valt een duidelijke nationale stempel af te lezen als deze keuze wordt vergeleken met de voorgaande Tweede Kamerverkiezingen (Vollaard, Binnema, Denters & Jansen, 2021, p. 9). Als er geen link bestaat tussen de vorming van de nationale regering en de stem die wordt uitgebracht in de regionale verkiezing, is deze verkiezing volgens Schakel en Jeffery (2013) geen tweedeordeverkiezing (p. 338). Bij bijvoorbeeld de Europese verkiezingen is dit wel het geval, omdat de kiezer dan stemt vanuit het perspectief van

de politiek in zijn of haar eigen land en niet vanuit het perspectief van de Europese politiek. De kiezer heeft dan te weinig kennis over het politieke niveau. Dit is ook terug te zien op het regionale niveau.

Waar provincies voorheen meer een bolwerk van een bepaalde nationale partij waren, is dat nu minder het geval (Binnema & Vollaard, 2019, p. 84). Denk hierbij aan de hegemonie van het CDA of de PvdA. Waar dit soort partijen vroeger bij uitstek de grootste waren in bepaalde provincies, hebben ze er nu veel concurrentie bij gekregen van nieuwe landelijke partijen die ook op provinciaal bestuur meedoen, zoals DENK en Forum voor Democratie. Daarnaast wordt de achterban van de zogenoemde ‘klassieke partijen’ (PvdA, CDA, VVD) kleiner, omdat andere partijen steeds sterker worden, zoals de SP, PVV en D66 (Binnema & Vollaard, p. 85-86). Opvallend is wel dat het altijd nationale partijen zijn die profiteren van elkaars verliezen en zien we de kiezers niet terechtkomen bij de regionale partijen. De regionale partijen zijn vooral te vinden in de provincies die niet tot de Randstad behoren. Partijen zoals de Fryske Nasjonale Partij, de Partij voor het Noorden en de Partij voor Zeeland blijken bij de Provinciale Statenverkiezingen een vrij stabiele achterban te hebben (Binnema & Vollaard, 2019, p. 87). Er is echter geen groei te zien in hun achterban. Dit is onder andere te danken aan de eerdergenoemde nationalisering van de regionale politiek. De motieven van kiezers zijn vaak gebaseerd op de landelijke politieke situatie en de provinciale politiek is vrij onbekend. Bovendien blijken er weinig vraagstukken op het provinciale niveau te spelen die voor de gehele provincie opgaan. Een voorbeeld hiervan is de bereikbaarheid van landelijke gebieden. Dit is voor een deel van de provincie een alledaags probleem, maar de steden in diezelfde provincie krijgen hier nauwelijks mee te maken (Dagblad van het Noorden, 2020). Dit maakt het moeilijk voor de partijen om zich op een bepaald probleem of onderwerp te manifesteren, en te focussen in hun partijprogramma (Binnema & Vollaard, 2019, p. 87). Ten slotte beschikken landelijke partijen over een veel grotere partijkas dan regionale partijen en dit maakt een groot verschil in de mate waarin campagne kan worden gevoerd in verkiezingstijd. Zo krijgen de landelijke partijen een subsidie vanuit de nationale overheid, maar de regionale niet (Binnema & Vollaard, 2019, p. 87).

Het overschaduwende effect en de beïnvloeding van de nationale politiek op de regionale politiek is voor dit onderzoek de reden waarom er gekeken zal worden naar de invloed van nationale factoren op de motivatie van kiezers om te gaan stemmen bij Provinciale

Statenverkiezingen. Daarnaast is er in het PWKO (Vollaard, Binnema, Denters, & Jansen, 2021) al kort ingegaan op provinciale factoren die een rol spelen voor de motivatie van de kiezer, dus zal dit ter aanvulling zijn op bestaand onderzoek naar andere motiverende factoren. Ten slotte is er weinig data beschikbaar waarin kiezers naar hun provinciale kiesgedrag en houding is gevraagd.

Afstraffen van regeringspartijen

Een van de belangrijkste aspecten van tweededordeverkiezingen is dat partijen uit de regeringscoalitie vaak worden afgestraft door de kiezer. Dit wordt ook door Lelieveldt en van der Does (2014) aangetoond; oppositiepartijen komen juist goed naar voren in dit soort verkiezingen (p. 325). Er zijn twee belangrijke factoren die op nationaal niveau spelen, maar de verkiezingen op lokaal niveau beïnvloeden. Namelijk of de partij deelneemt in de regering en wat de grootte van de partij is. Er wordt bijvoorbeeld door Schakel en Jeffery (2013) benoemd dat lokale verkiezingen gezien kunnen worden als ‘balancerende’ verkiezingen door het tegengewicht dat ze brengen aan de regeringspartijen. Kiezers zullen namelijk een tussentijdse afweging maken over de prestaties van de regeringspartijen en dit betrekken in hun keuze bij de lokale verkiezingen. Ook bij Provinciale Statenverkiezingen zou dit dus een belangrijke rol kunnen spelen in de motivatie van de kiezer om wel of niet te gaan stemmen. Dit zou erop kunnen duiden dat kiezers die tevreden zijn met de huidige gang van zaken en de regeringspartijen niet gaan stemmen bij de verkiezingen en dat kiezers die ontevreden zijn juist wel gaan stemmen om zo een tegengeluid te laten horen aan de nationale politiek. De eerste hypothese luidt daarom als volgt:

H1: Hoe ontevredener de kiezer is met de huidige nationale regeringspartijen, des te groter de kans dat de kiezer gaat stemmen bij de Provinciale Statenverkiezingen.

Interesse van de kiezer

Uit het PWKO van 2021 blijkt dat de belangrijkste reden voor een kiesgerechtigde om te gaan stemmen bij de Provinciale Statenverkiezingen plichtsbesef is (Vollaard, Binnema, Denters & Jansen, 2021, p. 9). Over het algemeen gaat men ervan uit dat het afstraffen van de

regeringscoalitie een belangrijk motief is bij het stemmen bij tweededordeverkiezingen, maar de deelnemers van het PWKO geven aan dat provinciale motieven voor hen belangrijker zijn (Vollaard, Binnema, Denters & Jansen, 2021, p. 9). De toetsing van de hiervoor opgestelde hypothese zal hier meer duidelijkheid over scheppen.

Bij de Provinciale Statenverkiezingen blijkt dat een groot deel van de kiezers geen idee heeft van de problematiek die speelt in hun provincie (Vollaard, Binnema, Denters & Jansen, 2021, p. 6). De inwoners volgen vooral de politiek op nationaal niveau en enkelen de lokale politiek. Wel geven de deelnemers van het PWKO aan dat dit onder andere komt doordat de regionale kranten en andere media ook spaarzaam spreken over de regionale politiek. Wanneer deze politiek wel in het nieuws komt, is dit vaak in een negatieve context. In het PWKO wordt dan ook geconcludeerd dat bijna 42% van de deelnemers om die reden moeite heeft met het invullen van de vragenlijst van het onderzoek (Vollaard, Binnema, Denters & Jansen, 2021, p. 6). Wel geven de deelnemers aan dat ze graag meer kennis zouden willen hebben over de provincies en waterschappen. Zij zijn echter niet de enigen met weinig kennis over de provinciale politiek; ook onder politici, de media en de wetenschap is weinig bekend over het Nederlandse middenbestuur (p. 6). Een concreet voorbeeld hiervan is dat het onderzoek van Vollaard, Binnema, Denters en Jansen (2021) het eerste Provinciale en Waterschapskiezersonderzoek ooit is (p. 7). Wat wel in meerdere artikelen duidelijk naar voren komt, is dat als kiezers beter geïnformeerd zijn over de rol van de Provinciale Staten en de politiek die zij voert, zij meer interesse zullen tonen en de opkomst hoger zal zijn bij de verkiezingen (Vollaard, Binnema, Denters & Jansen, 2021, p. 9). Bekendheid zal bijdragen aan een positievere blik op de Provinciale Staten. Een manier om meer bekendheid te verwerven voor de provinciale politiek is door er meer aandacht aan te schenken in de nationale media. In het nieuws wordt relevante problematiek besproken en dit vergroot de kennis van de bevolking. Hieruit zou kunnen worden verwacht dat als iemand geïnteresseerd is in het volgen van het nieuws, hij of zij beter op de hoogte is van wat er speelt en daarmee de kans groter is dat hij of zij zal stemmen bij een verkiezing.

H2: Hoe groter de interesse van een kiesgerechtigde in het volgen van het nationale nieuws, hoe groter de kans dat hij of zij gaat stemmen bij de Provinciale Statenverkiezingen.

Naast het PWKO bestaat er niet veel onderzoek naar de beweegredenen van kiezers om wel of niet te gaan stemmen bij de Provinciale Statenverkiezingen. Wel is er onlangs een onderzoek geweest naar de vraag of er overlap is tussen de redenen die kiezers geven om te gaan stemmen bij Tweede Kamer-, Provinciale Staten- en Gemeenteraadsverkiezingen (Binnema & Vollaard, 2019, p. 81). De grootste overlap tussen deze drie is te vinden in het motief dat kiezers stemmen omdat ze iets willen bereiken, of omdat ze invloed willen uitoefenen op de politiek. Daarnaast blijkt, zoals eerder genoemd, dat het belang van verkiezingen en daarmee de democratie een grote beweegreden bij alle verkiezingen, oftewel plichtsbesef. Er zijn echter bij een aantal motieven ook grote verschillen te zien. Kiezers noemen bijvoorbeeld nauwelijks de eigenschappen van de bestuurslaag als reden bij de Provinciale Staten, terwijl het bij de Gemeenteraad een van de meest voorkomende is. Inwoners kennen vaak weinig mensen die op de provinciale kieslijst staan en relateren niet of nauwelijks aan het provinciale bestuur (Binnema & Vollaard, 2019, p. 82). Wanneer er wordt gekeken naar overlap op het gebied van niet-stemmers, blijft afkeer en desinteresse in de politiek bij alle drie de niveaus een belangrijk motief. Wel is dit bij de Tweede Kamerverkiezingen veruit het hoogst. Hierdoor zou dus kunnen worden verwacht dat wanneer kiesgerechtigden over het algemeen een grote interesse in de politiek hebben, de kans groter is dat ze gaan stemmen bij verkiezingen, ook bij de Provinciale Statenverkiezingen. Hierbij wordt bedoeld op politieke onderwerpen in op nationaal niveau en niet specifiek op de provinciale politiek.

H3: Hoe groter de algemene politieke interesse van een kiesgerechtigde, hoe groter de kans dat hij of zij gaat stemmen bij de Provinciale Statenverkiezingen.

Vertrouwen in de Nederlandse overheid

De interesse in de provinciale politiek onder inwoners is vrij beperkt (Vollaard, Binnema, Denters & Jansen, 2021, p. 9). Van alle inwoners zijn er 7 op de 10 niet geïnteresseerd in het bestuur van hun provincie (p. 13). Dat, terwijl de interesse in lokale politiek op 49% ligt. Daarnaast is ook de verbondenheid die kiezers voelen met hun eigen provincie relatief laag, namelijk gemiddeld 50% (Vollaard, Binnema, Denters & Jansen, 2021, p. 9). Op lokaal niveau ligt dit ruim 10% hoger. Al loopt de verbondenheid wel erg uiteen tussen provincies. In Zeeland,

Friesland en Groningen is de verbondenheid met de provincie een stuk sterker aanwezig dan in Zuid-Holland en Flevoland (p. 15). Hierin is een duidelijk verschil te zien tussen de Randstedelijke provincies en het ‘platteland’. Daarnaast heerst er vooral in deze regio’s onvrede met de regeringspartijen. Wat kiezers uit deze regio’s vooral benoemen, is dat ze het idee hebben dat de politici in Den Haag geen interesse hebben in hun provincie en dat zij tekort worden gedaan op economisch vlak (Cordeweners, 2020, p. 12-13). Men heeft het idee dat ook de rest van Nederland op die manier naar hen kijkt en er een scheidslijn is gecreëerd tussen ‘stad’ en ‘platteland’. Mede veroorzakers van deze scheidslijn zijn onderwerpen zoals de aardbevingen in de provincie Groningen, maar ook recenter de stikstofcrisis (Cordeweners, 2020). Het overheidsoptreden op deze onderwerpen resulteert in een afnemend vertrouwen in de Nederlandse overheid in de desbetreffende regio’s. Dit zou dan ook een belangrijke voorspeller kunnen zijn of een kiezer wel of niet stemt bij verkiezingen.

H4: Hoe meer vertrouwen een kiesgerechtigde heeft in de Nederlandse overheid, des te groter de kans dat hij of zij zal gaan stemmen bij de Provinciale Statenverkiezingen.

Methode van het onderzoek

Aan de hand van de hiervoor beschreven theorieën en opgestelde hypothesen zal er een onderzoeksmethode worden vastgesteld. Zoals genoemd in de inleiding is de onderzoeksvraag ‘In hoeverre hebben nationale factoren invloed op de motivatie van de kiezer om te gaan stemmen bij de Provinciale Statenverkiezingen?’. Naar aanleiding van de hypothesen zal er naar een aantal specifieke factoren worden gekeken: de tevredenheid en het vertrouwen in de overheid en in hoeverre mensen geïnteresseerd zijn in de politiek en in het nieuws. Er zal worden gekeken of er een verband bestaat tussen deze factoren en of men wel of niet heeft gestemd bij de laatste Provinciale Statenverkiezingen in 2019.

Zoals naar voren kwam, is er wat betreft onderzoek naar tweededordeverkiezingen het meest gekeken naar lokale verkiezingen en minder naar regionale. Om deze reden is er in dit onderzoek gekozen voor regionale verkiezingen, wat in Nederland neerkomt op de Provinciale Statenverkiezingen. Daarnaast is er gekozen om het alleen bij Nederland te houden, omdat het

provinciale niveau in Nederland in zijn geheel onderbelicht is en er komend jaar nieuwe verkiezingen zijn. Verder is het opkomstpercentage bij de Provinciale Statenverkiezingen het laagst van alle verkiezingen die worden gehouden in Nederland en is het verschil met de nationale verkiezingen bijna 25% (Parlement.com, 2022). Men gaat zich hierdoor afvragen waar dat verschil vandaan komt, waarom gaan mensen bij deze verkiezingen niet stemmen? Maar men gaat zich ook afvragen hoe dit percentage omhoog kan gaan. Hiervoor is het belangrijk om te kijken naar wat de mensen die wel stemmen motiveert. Door gebrek aan onderzoek bestaat er geen data over eerdere Provinciale Statenverkiezingen dan die van 2019, dus wordt er alleen naar de laatste verkiezing gekeken.

Voor de uitvoering van dit onderzoek zal er gebruik worden gemaakt van twee datasets van de Longitudinal Internet studies for the Social Sciences, ook wel het LISS. Het betreffen de datasets ‘Provincial council elections 2019’ en ‘Politics and values 2018-2019’ (LISS, 2019). Deze bevatten de uitslagen van de afgelopen Provinciale Statenverkiezingen, data over de politieke waarden van kiezers en hun mening uit 2018-2019, dus rond de tijd dat de verkiezingen plaatsvonden. Er is voor deze datasets gekozen omdat deze goed samengevoegd kunnen worden om het verband te toetsen tussen het kiesgedrag van stemmers en de gekozen factoren. Daarnaast zijn er ongeveer 5000 respondenten die deel hebben genomen aan deze vragenlijsten.

De afhankelijke variabele voor dit het onderzoek is ‘Gestemd2019’, dus of mensen hebben gestemd tijdens de laatste Provinciale Statenverkiezingen of niet. Deze variabele heeft een nominale verdeling, respondenten konden bij de enquête kiezen uit de opties: ‘yes’, ‘no’, ‘I don’t know’ en ‘I was not eligible to vote’. Omdat er in dit onderzoek alleen gekeken zal worden naar mensen die wel of niet hebben gestemd en de informatie van de andere twee opties niet nuttig is voor het uitvoeren van de analyse, zal er een dummyvariabele worden aangemaakt waarbij deze twee opties buiten beschouwing worden gelaten. Deze variabele krijgt de naam ‘Stemmen2019’ en het label ‘Wel of niet gestemd in 2019’. Hierbij zijn de waarden: 0 = no, 1 = yes. Deze variabele zal als afhankelijke variabele fungeren in het onderzoek.

De keuze voor de onafhankelijke variabelen is gebaseerd op de factoren die voortkwamen uit het theoretisch kader: de tevredenheid en het vertrouwen in de overheid van de respondent en in hoeverre mensen geïnteresseerd zijn in de politiek en in het nieuws. Deze variabelen hadden in eerste instantie codes als naam, maar voor het gemak van het onderzoek hebben deze duidelijkere

namen gekregen. De variabele ‘InteressePolitiek’ geeft aan in welke mate mensen interesse hebben in politieke onderwerpen, hierbij had de respondent de keuze uit ‘erg geïnteresseerd’, ‘matig geïnteresseerd’ en ‘niet geïnteresseerd’. Deze variabele zal worden gebruikt om de hypothese over politieke interesse te toetsen. ‘InteresseNieuws’ geeft de mate van interesse in het nieuws aan en heeft dezelfde verdeling als de variabele voor de interesse in politiek. Deze variabele zal worden gebruikt voor de toetsing van de hypothese over de interesse in het nieuws. De variabele ‘VertrouwenOverheid’ geeft de mate van vertrouwen weer wat de kiezer heeft in de Nederlandse overheid, met daarbij een verdeling op een schaal van 0 tot 10, van erg ontevreden tot erg tevreden. De hypothese over het vertrouwen in de overheid zal hiermee worden getoetst. Ten slotte geeft de variabele ‘satisfaction’ weer in hoeverre de deelnemer van de enquête tevreden is met hoe de overheid de laatste tijd heeft gehandeld. De variabele heeft een verdeling van ‘erg tevreden’, ‘tevreden’, ‘niet tevreden nog ontevreden’, ‘ontevreden’ en ‘erg ontevreden’. Deze variabele zal worden gebruikt om de hypothese over de tevredenheid van de respondent te toetsen. Behalve de variabele voor het vertrouwen in de overheid zijn alle variabelen nominaal verdeeld. Het vertrouwen in de overheid is een interval-ratio variabele.

Na het samenvoegen van de datasets en het aanpassen van een aantal variabelen, zal er een analyse worden uitgevoerd aan de hand van een meervoudige logistische regressie. Er is voor deze statistische toets gekozen omdat het effect van de onafhankelijke variabelen op de afhankelijke variabele hierin duidelijk naar voren zal komen en de hypothesen het best kunnen worden getoetst (Halperin & Heath, 2017). Voor het uitvoeren van deze analyse dienen de onafhankelijke variabelen echter allemaal interval-ratio te zijn en de afhankelijke variabele nominaal (Field, 2000). Voor de drie nominale onafhankelijke variabelen zullen er dummyvariabelen aan worden gemaakt zodat deze in de analyse passen. Daarnaast is er gekozen voor een regressieanalyse omdat hierbij wordt berekend op de kans op het ‘wel’ hebben van de uitkomst. Dus dat de uitkomst 1 is en de kiezer wel heeft gestemd bij de verkiezing. Voorafgaand aan het uitvoeren van de logistische regressie worden eerst door middel van kruistabellen en een boxplot de relaties tussen de onafhankelijke variabelen en afhankelijke variabele in kaart gebracht.

De resultaten van deze analyse worden gebruikt om de hypothesen die in het theoretisch kader zijn opgesteld te toetsen. Aan de hand hiervan zal er een conclusie worden gevormd over

de invloed die deze factoren hebben op de motivatie van de kiezer om wel of niet te gaan stemmen bij Provinciale Statenverkiezingen.

Analyse en resultaten

Bij het uitvoeren van deze analyse komen verschillende aspecten naar voren. Allereerst zal er worden gekeken naar de afhankelijke variabele, of de kiezer wel of niet heeft gestemd in 2019. Hierbij valt meteen op dat een groot deel van de respondenten in de dataset wel heeft gestemd in 2019, namelijk ongeveer 77%. Dit is voor het uitvoeren van de analyse fijn, omdat er wordt gekeken naar wat de kiezer motiveert om wel te gaan stemmen. Dit was echter vooraf niet te verwachten omdat het opkomstpercentage bij de Provinciale Statenverkiezingen rond 56,2% ligt (Parlement.com, 2022) en de verhouding wel/niet stemmers daarmee bijna 50/50 is. De dataset is daarom niet representatief voor het opkomstpercentage.

Vervolgens wordt er gekeken naar de relaties tussen de onafhankelijke variabelen en de afhankelijke variabele die geïllustreerd zijn in tabel 1 tot en met 3 door middel van kruistabellen en in grafiek 1 door middel van een boxplot.

Wanneer er wordt gekeken naar de relatie tussen de tevredenheid van kiezers over het recente handelen van de overheid en of ze wel of niet hebben gestemd in 2019, is er te zien dat ongeacht het niveau van tevredenheid het merendeel heeft gestemd. De respondent had keuze uit vijf antwoorden, van erg ontevreden naar erg tevreden. Er is echter geen sterke fluctuatie te zien tussen de verschillende niveaus en dit zou kunnen betekenen dat er geen sterk verband tussen de beide variabelen bestaat. Ten slotte is het verband tussen de tevredenheid van de respondent over het recente handelen van de overheid en de vraag of de respondent wel of niet heeft gestemd significant, $\chi^2(4) = 41,3$, $p < 0,001$. Wel is het verband tussen de variabelen zeer zwak, *Cramér's* $V = 0,092$.

Tabel 1. De relatie tussen de tevredenheid over het recente handelen van de overheid en het wel of niet stemmen in 2019

		Tevredenheid recente handelen overheid					
		Erg ontevreden	Ontevreden	Niet tevreden noch ontevreden	Tevreden	Erg tevreden	Totaal
Wel of niet gestemd in 2019	Niet	20%	19%	26%	18%	14%	22%
	Wel	80%	81%	74%	82%	86%	78%
<i>Totaal (N)</i>		408	1389	2267	805	14	4883

Vervolgens wordt er gekeken naar de relatie tussen de interesse die een kiezer heeft in het volgen van het nieuws en of hij of zij wel of niet heeft gestemd in 2019. De respondent kon aangeven of hij of zij erg, redelijk of niet geïnteresseerd is in het nieuws. Deze relatie is weergegeven in tabel 2. Hier is een duidelijkere relatie zichtbaar dan bij de vorige variabele. Het percentage mensen dat erg geïnteresseerd is in het nieuws en dat ook heeft gestemd in 2019 ligt op 87,5%. Naarmate de interesse in het nieuws afneemt, neemt het percentage aan respondenten dat heeft gestemd in 2019 ook af. Andersom neemt het percentage van het aantal niet-stemmers toe naarmate de interesse afneemt. Verder is er significant verband te zien tussen de interesse in het nieuws van de respondent en of hij of zij wel of niet heeft gestemd in 2019, $\chi^2(2) = 186,5, p < 0,001$. Dit verband is echter een zwak verband, *Cramér's V* = 0,196.

Tabel 2. De relatie tussen interesse in het nieuws en het wel of niet stemmen in 2019

		Interesse in het nieuws			<i>Totaal</i>
		Niet geïnteresseerd	Redelijke geïnteresseerd	Erg geïnteresseerd	
Wel of niet gestemd in 2019	Niet	44%	24%	13%	22%
	Wel	56%	76%	87%	78%
<i>Totaal (N)</i>		342	2971	1522	4835

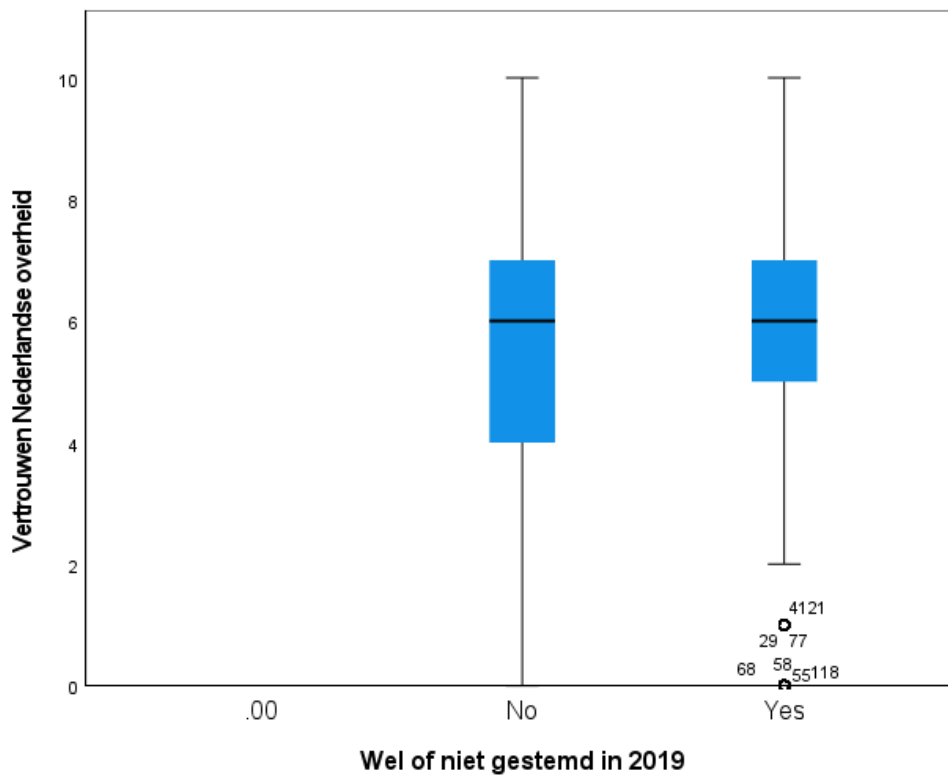
Als derde wordt er gekeken naar de relatie tussen de interesse die de respondenten hebben in politieke onderwerpen en of ze hebben gestemd in 2019 of niet. Respondenten konden drie verschillende antwoorden geven: of ze erg, redelijk of niet geïnteresseerd zijn in politieke onderwerpen. Deze verhouding wordt weergegeven in tabel 3. Ook hier is een duidelijk verband te zien. Het percentage respondenten dat wel heeft gestemd en erg geïnteresseerd is in de politiek ligt nog hoger dan bij de interesse in het nieuws, namelijk op 91%. Het merendeel van de respondenten geeft aan redelijk geïnteresseerd te zijn in de politiek, maar niet sterk. Toch heeft ruim 80% hiervan gestemd bij de verkiezingen. Naarmate de interesse afneemt in de politiek neemt het percentage respondenten dat heeft gestemd ook af. Wel is opvallend dat dit percentage niet onder de 50% komt. Andersom is er ook te zien dat het percentage niet-stemmers sterk toeneemt naarmate mensen aangeven niet geïnteresseerd te zijn in het nieuws. Ten slotte bestaat er een significant verband tussen de beide variabelen, $\chi^2(2) = 338,5$, $p < 0,001$. Het verband is wederom echter wel een zwak verband, *Cramér's V* = 0,263.

Tabel 3. De relatie tussen interesse in politieke onderwerpen en het wel of niet stemmen in 2019

		Interesse in politieke onderwerpen			<i>Totaal</i>
		Niet geïnteresseerd	Redelijke geïnteresseerd	Erg geïnteresseerd	
Wel of niet gestemd in 2019	Niet	42%	19%	9%	22%
	Wel	58%	81%	91%	78%
<i>Totaal (N)</i>		<i>1012</i>	<i>3021</i>	<i>848</i>	<i>4881</i>

Ten slotte wordt er gekeken naar de relatie tussen het vertrouwen dat de respondent heeft in de Nederlandse overheid en of hij of zij wel of niet heeft gestemd in 2019. Deze wordt weergegeven in de boxplot in grafiek 1. Op een schaal van nul tot en met tien, waarbij nul helemaal geen vertrouwen is en tien het volste vertrouwen, geeft het merendeel van de respondenten een zes of een zeven aan als vertrouwen. In de grafiek is dit ook terug te zien, omdat bij zowel de mensen die niet hebben gestemd, als de mensen die wel hebben gestemd, het gemiddelde rond de 6 ligt. Het valt op dat wat het vertrouwen van de respondenten ook is, het grootste deel heeft gestemd in 2019. Wel is bij de mensen die niet hebben gestemd het minimum en maximum gelijk aan het uiterste wat je aan kon geven in de enquête. Er zijn dus mensen met helemaal geen vertrouwen in de overheid en mensen met volledig vertrouwen. Bij de mensen die wel hebben gestemd, ligt het minimum op 2, al zijn er wel een aantal outliers. Er is geen sterke toename of afname te zien in de percentages, alleen bij de negen respondenten die het volste vertrouwen hebben in de overheid neemt het percentage respondenten dat heeft gestemd in 2019 daadwerkelijk af. Ten slotte is er een significant verband te zien tussen het vertrouwen van de respondent in de overheid en of hij of zij wel of niet heeft gestemd in 2019, $\chi^2(10) = 24,9$, $p < 0,001$. Het gaat echter wel om een zeer zwak verband, *Cramér's V* = 0,072.

Grafiek 1. De relatie tussen het vertrouwen in de overheid en het wel of niet stemmen in 2019

Na het analyseren van de relaties tussen de onafhankelijke variabelen en de afhankelijke, zal er worden gekeken naar de meervoudige logistische regressie. Uit de tabellen is al naar voren gekomen dat er een aantal duidelijke, significante verbanden bestaat, maar nu zal er worden gekeken naar hoe de onafhankelijke variabelen de afhankelijke variabele kunnen verklaren.

Allereerst is belangrijk om te benoemen dat van de 5864 respondenten in de dataset er 4743 respondenten zijn meegenomen in deze analyse. De andere 1121 zijn missende waarden. Dit kan bijvoorbeeld komen doordat de twee vragenlijsten zijn samengevoegd en de ene respondent de eerste vragenlijst wel heeft beantwoord, maar de tweede niet of doordat zij 'I don't know' of 'I was not eligible to vote' hebben aangegeven op de vragenlijst bij de vraag of ze wel of niet hebben gestemd in 2019. Zoals benoemd bij de methode van het onderzoek is de variabele Gestemd2019 hervormd naar een dummyvariabele, namelijk 'Stemmen2019'. Hierbij staat de waarde 0 gelijk aan mensen die niet hebben gestemd in 2019 en de waarde 1 gelijk aan mensen die wel hebben gestemd. In de analyse wordt er gekeken naar wat de kans is op een

uitkomst van 1, dus dat de respondent wel heeft gestemd. Deze kans wordt berekend met invloed van de vier toegevoegde onafhankelijke variabelen.

Tabel 4. Meervoudige logistische regressieanalyse van de kans of iemand heeft gestemd bij de Provinciale Statenverkiezingen van 2019

	Model 1
(Constante)	0,040 (0,168)
Tevredenheid overheid	
<i>Ontevreden</i>	0,080 (0,159)
<i>Niet tevreden of ontevreden</i>	-0,249 (0,172)
<i>Tevreden</i>	-0,100 (0,206)
<i>Erg tevreden</i>	0,924 (1,081)
Interesse in politiek	
<i>Erg geïnteresseerd</i>	1,524*** (0,168)
<i>Matig geïnteresseerd</i>	0,890*** (0,093)
Interesse in nieuws	
<i>Erg geïnteresseerd</i>	0,560** (0,163)
<i>Matig geïnteresseerd</i>	0,217 (0,132)
Vertrouwen in overheid	0,062* (0,023)
-2LL	4646,286
Cox and Snell's R ²	0,065
Nagelkerke R ²	0,1
N	4781

Noot: logistische regressiecoëfficiënten met standaardfouten tussen haakjes.

***p < 0,001, **p < 0,01, *p < 0,05

In tabel 4 is er te zien dat de resultaten van de meervoudige logistische regressie. Er zijn voor de onafhankelijke variabelen dummyvariabelen aangemaakt, behalve voor de variabele ‘Vertrouwen in de overheid’, omdat het geen interval-ratio variabelen betrof. Om deze reden zijn er subcategorieën toegevoegd in de tabel. In de tabel valt op dat, lettend op de verschillende nationale factoren, de regressiecoëfficiënt bij de tevredenheid over het handelen van de overheid bij geen enkele categorie significant is ($p > 0.05$). Hierbij is de referentiecategorie ‘erg

ontevreden'. Er bestaat dus geen significant verband tussen deze variabele en of de respondent wel of niet heeft gestemd bij de Provinciale Statenverkiezingen van 2019. Dit komt overeen met de constatering van kiezers in het PWKO dat ze eerder stemmen vanuit plichtsbesef dan vanuit de drang om de regering af te straffen (Vollaard, Binnema, Denters & Jansen, 2021, p. 9). Ten gevolge hiervan kan de eerste hypothese '*Hoe ontevredener de kiezer is met de huidige nationale regeringspartijen, des te groter de kans dat de kiezer gaat stemmen bij de Provinciale Statenverkiezingen*' worden verworpen. Er zal dan ook niet verder worden ingaan op de relatie tussen deze twee variabelen. Wanneer er echter naar de interesse van de respondent in het nieuws wordt gekeken, is er een ander resultaat te zien. Bij de interesse in het nieuws en de interesse in politieke onderwerpen is de referentiecategorie 'niet geïnteresseerd'. Zowel een grote interesse in het nieuws ($p < 0,01$) als een matige interesse ($p < 0,05$) hebben een significant effect. Ook de categorieën bij de interesse in politieke onderwerpen ($p < 0,001$) en het vertrouwen van de respondent in de Nederlandse overheid ($p < 0,05$) hebben een significant effect op de vraag of de respondent wel of niet heeft gestemd. Dit betekent dat deze drie factoren een duidelijke invloed hebben op de kans dat de kiezer gaat stemmen.

Om te bepalen welke invloed de factoren hebben op de kans dat iemand heeft gestemd, wordt er gekeken naar de odds ratio van de variabelen. Zo is er te zien dat de kans dat de respondent wel heeft gestemd, bij een respondent die redelijk geïnteresseerd is in het nieuws, 1,3 keer zo groot is als bij een respondent die niet geïnteresseerd is en, bij een respondent die erg geïnteresseerd is, 1,8 keer zo groot. De kans dat de respondent heeft gestemd neemt dus alleen maar toe naarmate de interesse van de respondent toeneemt. Daarmee is de tweede hypothese '*Hoe groter de interesse van een kiesgerechtigde in het volgen van het nationale nieuws, hoe groter de kans dat hij of zij gaat stemmen bij de Provinciale Statenverkiezingen*' aangenomen. Ook als er wordt gekeken naar de interesse die respondenten hebben in politieke onderwerpen, is er te zien dat de kans dat een respondent heeft gestemd, 2,4 keer zo hoog is bij een respondent die redelijk geïnteresseerd is in politiek, als bij iemand die geen interesse heeft, en bij iemand die erg geïnteresseerd is, 4,6 keer zo groot. Wederom wordt de kans alleen maar groter naarmate de interesse toeneemt. Daarmee is ook de derde hypothese '*Hoe groter de algemene politieke interesse van een kiesgerechtigde, hoe groter de kans dat hij of zij gaat stemmen bij de Provinciale Statenverkiezingen*' aangenomen. Dit kan worden afgeleid aan de exponentiële regressiecoëfficiënt in de logistische regressieanalyse. Deze geeft een multiplicatief effect wat

betreft de kans dat een respondent heeft gestemd. Ten slotte wordt er gekeken naar het vertrouwen in de overheid van de deelnemer. Hierbij is de kans dat de deelnemer heeft gestemd 1,1 keer zo groot bij elke stap die de respondent omhoog zou gaan in vertrouwen. Zoals eerder genoemd, is het vertrouwen weergegeven op een schaal van 0 tot 10. Wanneer het vertrouwen van de respondent van 5 naar 6 zou gaan, is de kans dat hij of zij heeft gestemd 1,1 keer zo groot. De vierde hypothese '*Hoe meer vertrouwen een kiesgerechtigde heeft in de Nederlandse overheid, des te groter de kans dat hij of zij zal gaan stemmen bij de Provinciale Statenverkiezingen*' is daarmee ook aangenomen.

Ten slotte komt in tabel 4 naar voren komen dat de voorspellende waarde van dit model niet erg sterk is, *Nagelkerke* $R^2 = 0,1$. Dit komt bijvoorbeeld overeen met dat de tevredenheid van de kiezer met de overheid geen significant effect heeft op de vraag of de respondent wel of niet is gaan stemmen. Daarnaast is de log likelihoodratio ook vrij hoog, $-2LL = 4646,286$. Hoe lager deze is, des te beter dit model past bij de data, dus kan hieruit nogmaals worden afgeleid dat dit niet het meest geschikte model is voor deze data.

Conclusie en reflectie

Wat gaat de kiezer komend jaar motiveren om naar de stembus te gaan met de Provinciale Statenverkiezingen? In dit onderzoek is hier dieper op ingegaan. Hierbij is er gekeken naar de relatie tussen nationale factoren en de kans dat een kiezer gaat stemmen bij de Provinciale Statenverkiezingen. Hiervoor is er gebruik gemaakt van twee samengevoegde datasets van het LISS en is er een meervoudige logistische regressieanalyse uitgevoerd. Uit de resultaten van deze analyse kwam naar voren dat de interesse die een respondent heeft in het volgen van het nieuws of in politieke onderwerpen, een significant effect heeft op of hij wel of niet heeft gestemd bij de Provinciale Statenverkiezingen in 2019. Bij beide variabelen is het verband zwak, maar hoe meer interesse een kiesgerechtigde heeft in het nieuws of in de politiek, des te groter de kans dat die heeft gestemd. Hier zou kunnen worden geconcludeerd dat dit van invloed is op de motivatie van de kiezer om te gaan stemmen komend jaar bij de volgende verkiezingen. Daarnaast is er gekeken naar het effect dat het vertrouwen van de respondent in de Nederlandse overheid heeft op zijn of haar kiesgedrag in 2019. Wederom is er een significant effect te zien, al is het verband wel zeer zwak. Hoe meer vertrouwen de kiesgerechtigde heeft in de overheid des te meer kans

dat deze persoon heeft gestemd en weer zal stemmen bij de volgende verkiezingen. Ten slotte is er gekeken of de tevredenheid van de respondent met het handelen van de overheid een significant effect heeft op de vraag of de kiezer wel of niet heeft gestemd, maar hier is geen sprake van. Hoewel menig onderzoek verwacht dat de kiezer de regering zou willen afstraffen bij de Provinciale Statenverkiezingen, wordt hier aangetoond dat de tevredenheid geen cruciale voorspeller is voor de opkomst. Het afstraffen van de regeringspartijen is een kenmerk van tweededordeverkiezingen, maar hier wordt juist bewezen dat dit bij de afgelopen Provinciale Statenverkiezingen geen voorspellende factor is geweest. De eerste hypothese is hiermee verworpen, maar de andere drie zijn bevestigd. De factoren hebben een duidelijke invloed op de motivatie van kiezers om te gaan stemmen.

Hieruit kan worden geconcludeerd dat als de kiesgerechtigde bevolking van Nederland meer interesse zou hebben in het nieuws en politieke onderwerpen en meer vertrouwen zou hebben in de Nederlandse overheid, het opkomstpercentage bij de Provinciale Statenverkiezingen zou stijgen. Dit hoeft echter niet per se aan de kiezer zelf te liggen, maar kan ook aan de overheid liggen. Gelet op het feit dat het opkomstpercentage nog altijd laag is, valt hier nog veel winst te boeken. Dit zullen echter niet de enige factoren zijn die van belang zijn voor de motivatie van de kiezer.

Een belangrijke maatschappelijke implicatie betreft het bereiken van de niet-stemmers. Het grootste deel van de kiezers dat interesse heeft in het nieuws stemt al bij de Provinciale Statenverkiezingen. Om de kiesgerechtigden te bereiken die op dit moment nog niet stemmen bij deze verkiezingen is het belangrijk om dit op een andere manier te doen dan via het nieuws. Dit zou bijvoorbeeld kunnen worden gedaan door middel van socialmediacampagnes. Wat betreft de wetenschappelijke implicatie van dit onderzoek komt naar voren dat niet elk basiskenmerk van een tweededordeverkiezing opgaat voor de Provinciale Statenverkiezingen. Daarnaast kan dit onderzoek worden gezien als een ondersteuning voor het punt dat er nationalisering plaatsvindt bij regionale verkiezingen. Hier zou echter nog dieper op in kunnen worden gegaan door in een enquête specifieke vragen op te nemen die op nationalisering duiden.

Wel is er een aantal kritiekpunten op te merken aan dit onderzoek. Allereerst is naar voren gekomen dat het model dat is gebruikt bij de logistische regressieanalyse niet heel sterk is. Er zou dus kunnen worden gekeken of er andere onafhankelijke variabelen zijn die een sterkere invloed

hebben op de vraag of mensen wel of niet hebben gestemd, zodat het model ook sterker wordt. Daarnaast is een zwak punt van dit onderzoek dat het beperkt was door de geringe beschikbare data. Idealiter was het onderzoek anders uitgevoerd met andere factoren inbegrepen, maar door een gebrek aan onderzoek naar deze verkiezingen was dit niet mogelijk. Er is nu ingegaan op de invloed van nationale factoren, maar het is aan te raden voor vervolgonderzoek om meer te kijken naar provinciale of lokale factoren die kiezers zouden kunnen motiveren. Bijvoorbeeld door dieper in te gaan op de invloed van regionale en provinciale verbondenheid op de motivatie van de kiezer om te gaan stemmen.

Een algemene kanttekening bij dit onderzoek is dat onderzoek naar Provinciale Statenverkiezingen door middel van enquêtes pas net op gang begint te komen. Het is daarom aan te raden dit onderzoek na een volgende verkiezing te herhalen, wanneer er meer data beschikbaar is. Een sterk punt van dit onderzoek is dat het ingaat op redenen waarom kiezers wel gaan stemmen bij de Provinciale Statenverkiezingen. De literatuur over regionale verkiezingen gaat namelijk veelal over waarom kiezers niet komen opdagen waardoor de opkomst stagneert. Het is echter ook belangrijk om te kijken naar wat de kiezers die wel op komen dagen, motiveert. Die kennis kan worden gebruikt om kiezers aan te sporen wél te gaan stemmen.

Dit onderzoek is een aanvulling op reeds bestaande wetenschappelijke literatuur, maar ook een motivator voor verder verdiepend onderzoek naar factoren die kiezers motiveren om te gaan stemmen bij de Provinciale Statenverkiezingen. Verder zou er kunnen worden gekeken naar de oorzaak van de stagnatie van de opkomst bij de Provinciale Statenverkiezingen. Daarvoor is echter data nodig van de komende verkiezingen.

In 2023 vinden de eerstvolgende Provinciale Statenverkiezingen plaats. De voorbereidingen van de verkiezingscampagnes zijn al begonnen, maar het is belangrijk dat politici zich eerst verder verdiepen in wat het vergt om een kiezer naar de stembus te krijgen. Het belang van de Provinciale verkiezingen ziet de kiezer helaas vaak nog niet in. Verspreiding van campagnes op alternatieve manieren, het verspreiden van kennis over de provinciale politiek, maar ook in gesprek gaan met de kiezer blijft nog altijd belangrijk. Het is in het algemeen belang van de democratie dat ons middenbestuur beter in beeld komt. Om een hogere opkomst bij de Provinciale Statenverkiezingen te bewerkstelligen, wordt het tijd dat de Provincie duidelijker op de voorgrond gaat treden dan zij nu doet.

Literatuurlijst

- Andeweg, R.B. & Irwin, G.A. (2002). *Governance and Politics of the Netherlands*. Londen: Palgrave Macmillan.
- Binnema, H. & Vollaard, H. (2019). *Provinciale Politiek: de provincies democratisch getoetst*. Amsterdam: Boom uitgevers.
- Binnema, H. & Vollaard, H. (2021). The 2019 provincial elections in the Netherlands: The Rise of Forum voor Democratie after a heavily nationalized campaign. *Regional & Federal Studies*, 31(3), 433-446. DOI: 10.1080/13597566.2020.1840365
- Cordeweners, T., (2020). Dwars door Nederland: Ruimtelijke Verschillen in Beeld. *Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties*, Den Haag. Opgevraagd op <https://kennisopenbaarbestuur.nl/media/256391/dwars-door-nederland-ruimtelijke-verschillen-in-beeld.pdf>
- De Coalitie Verliest haar Meerderheid in de Eerste Kamer: Evenveel Zetels voor VVD en FVD. (2019, 27 mei). Opgevraagd van <http://www.trouw.nl>
- De Rijksoverheid. (z.d.). Wie mag er stemmen bij de gemeenteraadsverkiezingen? Opgevraagd op 19 december 2022 van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/verkiezingen/vragen-antwoord/wie-mag-stemmen-bij-gemeenteraadsverkiezingen>
- Field, A. (2000). *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics*. Londen: SAGE Publications.
- Halperin, S. & Heath, O. (2017). *Political Research: Methods and Practicing Skills*. Oxford: Oxford University Press.
- Heelsum van, A. & Tillie, J.N. (2006). Opkomst en partijvoorkeur van migranten in de gemeenteraadsverkiezingen van 7 maart 2006. IMES, University of Amsterdam.
- Hofslot van, G. (2020, 24 januari). ‘Help! De bus stopt niet meer in ons dorp’. Hoe is erg is dat voor de bereikbaarheid van de landelijke gebieden. Opgevraagd van <http://www.dvhn.nl>
- Kiesraad. (z.d.). Kiesgerechtigheid. Opgevraagd op 19 december 2022 van <https://www.kiesraad.nl/verkiezingen/provinciale-staten/stemmen/kiesgerechtigheid>

- Lefevere, J. & van Aelst, P. (2014). First-order, second-order or third-rate? A comparison of the turnout in European, local and national elections in the Netherlands. *Electoral studies*, 34, (159 – 170).
- Lelieveldt, H. & van der Does, R. (2014). Hoe tweederangs zijn lokale verkiezingen? Een analyse van de Nederlandse gemeenteraadsverkiezingen 2010 vanuit het perspectief van second-order elections. *Res Publica* 56(3), 317-336.
- LISS. (2019). *Politics and values 2018-2019* [dataset]. Geraadpleegd op https://www.dataarchive.lissdata.nl/study_units/view/807
- LISS. (2019). *Provincial Council Elections 2019* [dataset]. Geraadpleegd op https://www.dataarchive.lissdata.nl/study_units/view/1292
- Norris, P., Reif, K., & Schmitt, H. (1997). Second order elections revisited. *European Journal of Political Research* (31), 109-124.
- Parlement.com. (z.d.). Opgevraagd op 21 december 2022 van https://www.parlement.com/id/vh8lnhrp8wsz/opkomst_bij_tweede_kamerverkiezingen
- Parlement.com. (z.d.). Opgevraagd op 21 december 2022 van https://www.parlement.com/id/vh8lnhrp8wt6/verkiezingen_provinciale_staten
- Reif, K. & Schmitt, H. (1980). Nine second-order national elections – a conceptual framework for the analysis of European election results. *European Journal of Political Research* 8, 3-44.
- Schakel, A.H. & Jeffery, C. (2013). Are Regional Elections really ‘Second-Order’ Elections? *Regional Studies*, 47(3), 323 – 341.
- Sipma, T., Lubbers, M., Van der Meer, T., Spierings, N. & Jacobs, K. (2021). *Versplinterde vertegenwoordiging: Nationaal Kiezersonderzoek 2021*. Opgevraagd op https://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/421298/NKO_2021_Versplinterde_vertegenwoordiging.pdf?sequence=1

Vollaard, H., Binnema, H., Denters, B., & Jansen, G. (2021). *Meer zicht op het democratisch middenbestuur: Het kiezersonderzoek in provincies en waterschappen van 2020.*

University of Twente. <https://doi.org/10.3990/1.9789036552776>